

**Етнічні мотиви в костюмах
Л. Семикіної "Поліська легенда"
(спроба теоретико-методологічного аналізу)**

Основною темою даного дослідження є теоретико-методологічний аналіз серії костюмів Л. Семикіної під назвою "Поліська легенда" (1992–96 рр.) та визначення ролі творчих розробок художниці в галузі дизайну одягу, який розглядається автором як результат художньо-стильової еволюції давньоруського княжого строю. Комплексний підхід до вивчення цього питання дозволив виявити особливості і характер формальних прийомів, властивих її художній манері.

Ключові слова: символіка образу, теоретико-методологічний аналіз, етнічні мотиви, конструктивні особливості, стилізація, міфопоетика, семантика.

Темой данной статьи является теоретико-методологический анализ этнических мотивов в дизайнерских моделях Л. Семикиной под названием "Полесская легенда" (1992–96 гг.). Основным направлением исследования является определение роли творческих разработок художницы в области дизайна одежды, который рассматривается автором как результат художественно-стилевой эволюции древнерусского княжеского строя. Комплексный подход к изучению этого вопроса позволил выявить особенности и характер формальных приемов, свойственных ее художественной манере.

Ключевые слова: символика образа, теоретико-методологический анализ, этнические мотивы, конструктивные особенности, стилизация, мифопоэтика, семантика.

This article is the result of an art research on the author series of costumes by the artist L. Semykina in design models called "Woodland Legend" (1992–96). The main focus of this study is semantics of mytho-poetic reconstructions costumes, performed by the author in 1960–1990. The problem of design, plastic and color solution synthesis is also raised, where L. Semykina acts in the role of theorist, artist, designer, constructor. Author's interpretation of the sacred, aesthetic and functional objectives of a costume was, in fact, the plastic embodiment of spiritual creed by the artist.

Key words: symbols image, theoretical and methodological analysis, ethnic motifs, design features, styling, poetics, semantics.

Одним з важливих аспектів розробок сучасного одягу з елементами етнічних мотивів є глибоке і ґрунтовне вивчення досягнень

провідних українських митців, що працювали в цьому напрямку в другій половині ХХ ст. Тема є актуальною для поглибленого теоретико-методологічного аналізу проблем сучасного конструювання одягу, пошуків його художньо-пластичного рішення. Дане дослідження присвячене використанню етнічних мотивів в авторській серії костюмів художниці Людмили Миколаївни Семикіної, лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка, живописця, графіка і дизайнера одягу. Завдяки самобутності її творчого методу ми маємо можливість проаналізувати оригінальні зразки строїв на історичну тематику.

Останні наукові дослідження проблем інтеграції історико-культурного доробку в галузі дизайну одягу охоплюють широкий спектр напрямків і свідчать про те, що така постановка проблеми на сьогоднішній день є актуальною. Серед найбільш ґрунтовних праць, присвячених теоретико-методологічному аналізу конструювання одягу, а також методики оцінки моделей колекцій сучасного одягу з точки зору їх художньо-естетичних, утилітарних і соціальних критеріїв, варто відзначити праці І. А. Гардабхадзе [6], в яких висвітлено комплексні проблеми і тенденції у дизайні одягу. В проблемі вивчення інтеграції етнічних мотивів в сучасних розробках одягу значним внеском є праці З. О. Васіної "Український літопис вбрання" [4; 5]; З. Тканко, О. Коровицький "Моделювання костюма в Україні ХХ століття" [9].

Розглянути особливості творчого методу художниці Л. Семикіної в контексті новаторських тенденцій і композиційно-колеристичних інновацій в розробці костюма; провести теоретико-методологічний аналіз авторської колекції костюмів "Поліська легенда" (1992–96 рр.) задля визначення культурно-історичних і семантичних зв'язків; виявити стилістичні особливості етнічних мотивів у дизайнерських розробках одягу Л. Семикіної.

Теоретичний аспект комплексного аналізу серії строїв "Поліська легенда" (1992–96 рр.) розкриває проблему синтезу сучасних інноваційних технологій в галузі одягу і спробу переосмислення ролі костюма як найважливішого засобу не тільки передачі культурної традиції, а й міфологічного осмислення буття. Методологічний аспект дослідження творчого доробку художниці Л. Семикіної розгортає широку панораму можливостей вивчення етноісторичних символіки і оздоблення одягу, семантичну ієрархію створених нею образів. Теоретико-методологічний аналіз серії костюмів під назвою "Поліська легенда" Л. Семикіної – важливий аспект вивчення її художньо-проектної діяльності. На прикладі її творчості ми маємо

можливість простежити генезу і розвиток традиційних форм моделювання одягу на сучасному етапі, з використання елементів етноісторичного походження певних форм і символів.

Авторські розробки художниці, представлені в серії "Поліська легенда", є результатом синтезу численних культурних вражень, що перевтілювались в авторську трактовку художньо-стильової еволюції костюма. В інтерпретаціях Л. Семикіної одяг, виконаний відповідно до культурних традицій слов'янських племен, що мешкали на території Полісся, і декорований відповідно традиційними сакральними символами, був пластичним відтворенням складного знаково-символічного комплексу, який синтезував історичну динаміку розвитку традиційних форм одягу, що мали безпосередній зв'язок з формами князівських строїв часів Київської Русі.

На підставі археологічних розкопок стало можливим не тільки вивчення побуту цих племен, але й історичні реконструкції одягу тієї епохи. "Колиска древлян – Полісся – зберегло традиційну культуру до останніх десятиліть. Суворе поліська природа, життя поліщуків відтворили неповторні звичаї, одяг, пісні... Зібрані під час етнографічних експедицій відомості переконливо свідчать про загальноукраїнський характер культури Київського Полісся, а також про законсервування у цій культурі праслов'янських, древлянських елементів.." [8, с. 65]. Так само, як етнічний одяг племен, що мешкали на території Полісся, авторські строї Л. Семикіної ("Князь-Тетерів", "Князь-дерево", "Тетерівна") здебільшого виконані з натуральних тканин, частіше з цупкого сірого сукна, рясно прикрашеного аплікацією, яка своїм графічним абрисом нагадує древні письмена і символи.

Назви строїв викликають асоціації з культурою Київської Русі, в якій елітарний сегмент суспільства асоціювався зі словом "князь". Строї Л. Семикіної мають багато спільного не тільки з традиційним одягом племен, що мешкали на території Полісся. Вони ідентичні за формою і засобами моделювання пластичної форми з історичними спробами реконструкцій давньоруського одягу: мають ідентичну викрійку, в основу якої покладено довге вбрання з широкими рукавами, а також елементи декоративного оздоблення. В силуеті строю "Князь Тетерів" домінує вертикаль як основа Всесвіту. Мону-ментальність образу підкреслена лаконічною чіткістю ліній, пластикою витягнутих форм. В даному костюмі синтетично поєдналися елементи князівських строїв Київської Русі – рукава у формі лат, округлий шолом, прикрашений по периметру металевими квадрат-

ними елементами. Але широкий пояс, розкішно оздоблений рослинним орнаментом, є наслідком художньо-стильової еволюції традиційного народного костюма, де він був одним з обов'язкових елементів повсякденного чоловічого одягу. Головні убори також мають прямі аналоги з давньоруськими шоломами, які, в свою чергу, мали походження від скіфо-сарматського і візантійського одягу. Л. Семикіна в дизайнерських розробках головних уборів, за аналогією з традиційними формами одягу слов'янських племен, об'єднує практичність і естетику, утилітарність і символізм. Головний убір строю "Князь-дерево" виконаний у формі круглої високої шапки і оздоблений тканиною, що спадає на плечі широкими зборками.

Еволюцію розвитку пластичної форми в розробках художниці можна проаналізувати в процесі співставлення графічних ескізів, виконаних у процесі роботи, з остаточним втіленням творчого задуму. В ескізному варіанті чітко сформульована ідея вертикалі, яку увінчано головним убором шоломоподібної форми. Орнаментальний декор в малюнках майже відсутній, проте в реальних, втілених костюмах він грає і пластичну, і символічну, і орнаментальну функцію. Методологічний аналіз дає можливість відстежити створення отологічної концепції кожної моделі, її семантичну ієрархію. Для орнаментального оздоблення строїв художницею використані матеріали, подібні тим, які використовувалися або могли бути використані при створенні давньоруського, поліського, а також скіфо-сарматського одягу: сукно, фетр, дерево, метал, шкіра. Цим речам притаманна яскраво виражена декоративність завдяки оздобленню золотими і срібними елементами, з яких складено орнаментально-пластичне декорування її одягу. Геометричний орнамент, яким оздоблено строї, художниця трактує як універсальний код передачі сакральної інформації, важливої для розуміння культурних і релігійних понять даного етносу. Методологічний аналіз авторських моделей Л. Семикіної дає можливість простежувати художньо-стильову еволюцію форм одягу, яка в її інтерпретації часто нагадує старовинну легенду, розказану мовою пластики, кольору і лінії. Яскравим прикладом такої інтерпретації є оздоблення костюма "Князь Тетерів", виконане в техніці аплікації на тканині.

Всі складові елементи даної композиції є символічною ритуальною містерією. Рослинна пластика, присутня в абстрактних орнаментах, виглядає як скульптурне різьблення на монохромному тлі сірої тканини. В образно-пластичному синтезі цих строїв міф і реальність нерозривно переплетені з історією слов'янської культури. Наприклад, в орнаментальному оздобленні костюмів "Князь-

дерево" і "Тетерівна" органічно поєднались пластичний реалізм і абстрактна стилізація. Художниця зображує рослинне мереживо у складних переплетіннях, підкреслюючи внутрішній динамізм і напругу, при цьому рослинний декор в орнаментальному оздобленні прочитується і як виразна абстрактна форма.

Доречною буде паралель між міфологічно-сакральною функцією орнаменту і його пластично-візуальним еквівалентом. Одяг як обов'язковий предмет побуту народився з тих же джерел, що і вербальний міф, оскільки саме міфологічною була свідомість людини в момент виникнення матеріальної культури. Костюм як один з перших етнічних артефактів теж був матеріальним аналогом світу, відповідним рівню світогляду соціуму. Л. Семикіна як дизайнер одягу йде шляхом демонстративної символізації, досягаючи при цьому різноманітності орнаментики. Художниця трансформує власне емоційне сприйняття образу у вигляді орнаментального рішення сюжету. Важливим фактором в теоретико-методологічному аналізі робіт Л. Семикіної є семантичне значення створених художницею образів. Вони розкриваються в її роботі з площиною, поділеною на геометричні сегменти. Кожен з них, в свою чергу, несе змістове та символічне навантаження. Орнаментальне рішення образу має декоративні елементи у вигляді солярних символів.

Інакше кажучи, в декорі цього костюма основна семантична роль відведена найдавнішим неолітичним символам, які споконвіку виконували в культурі етносу слов'янських і скіфо-сарматських народів, з культури яких, на думку Л. Семикіної, народжувалась традиція національного українського вбрання. У даному контексті авторські строї із серії "Поліська легенда" є квінтесенцією світосприйняття художниці, що об'єднує конкретність пластичного образу, тотожність понять минулого і сьогодення, системність у передачі рослинних форм, що символізують циклічність буття. Семантичне наповнення костюмів "Тетерівна", "Тур", "Князь Тетерів" і "Князь-дерево" трактовано художницею як оберіг і духовний гарант безперервності життєвого циклу.

В контексті проблеми аналізу етнічної морфології одягу роботи Л. Семикіної – це спроба духовного відтворення конструктивно-сакральної функції костюма з послідовним відображенням дизайнерської ідеї в матеріалі. Художниця пропонує трактування костюму як полісемантичного образу, що безпосередньо може впливати на світосприйняття людини. І, безумовно, у вигляді висновку важливо підкреслити концептуальний характер кожного окремого

строю, який є прикладом естетичної виразності художнього образу в сучасному культурному просторі.

Література

1. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса / Ю. В. Бромлей. – М. : Наука, 1983. – 412 с.
2. Буткевич Л. М. История орнамента : учеб. пособие / Л. М. Буткевич. – М. : Гуманит. изд. центр "Владос", 2005. – 265 с., 8 с. ил. ил.
3. Ваганян Г. Каменная летопись цивилизации [Электронный ресурс] / Г. Ваганян. – Ереван, 1993. – Режим доступа: <http://www.iatp.am>). – Назва з екрана.
4. Васіна З. О. Український літопис вбрання : Книга-альбом / З. О. Васіна. – К. : Мистецтво, 2003. – Текстівки, англ., рос.
Т. 1: 11000 років до н. е. – XIII ст. от н. е. : науково-художні реконструкції. – 448 с.: іл..
5. Васіна З. О. Український літопис вбрання : книга-альбом. – К. : Мистецтво, 2006. – Текстівки, англ., рос.
Т. 2: XIII – початок XX ст. : науково-художні реконструкції. – 448 с. : іл.
6. Гардабхадзе І. А. Особливості системного підходу до вирішення актуальних проблем дизайну одягу / І. А. Гардабхадзе // Вісник ХДАДМ. – Х., 2012. – Вип. 15. – С. 7–10.
7. Зеленин Д. К. Восточнославянская этнография / Д. К. Зеленин. – М. : Наука. Главная редакция восточной литературы, 1991. – 511 с. : ил.
8. Семікіна Л. Високий замок : каталог / Л. Семікіна. – К. : Видавництво "Задумливий страус", 1996. – 110 стр. : іл.
9. Тканко З. Моделювання костюма в Україні XX століття : навч. посіб. / З. Тканко, О. Коровицький. – Львів : Брати Сиротинські і К, 2000. – 96 с. : іл.